

MİMARLIKTAKİ BİÇİMLERİN OLUŞMA ETKENLERİ BAĞLAMINDA İSTANBUL RESİM VE HEYKEL MÜZESİ

Didem İÇEN¹

¹ İstanbul Okan Üniversitesi, İç Mekan Tasarımı, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Mimarlık, insanlık var olduğundan beri yapıları ve insanların etkileşimde bulunduğu fiziksel çevreyi tasarlayan sanat ve bilim dalıdır. Mimarlığın nihai ürünü olan yapılar herkes tarafından algılanan bir biçim ortaya koymaktadır ve mimari biçimin oluşmasına etkileyen birçok veri kaynağı bulunmaktadır. Çalışmada, mimari biçimlenmeyi etkileyen parametreler literatüre dayalı olarak fiziksel çevre etkileri, sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler, tasarımcı odaklı etkiler, teknoloji ve fiziksel sınırlar, işleve bağlı etkiler başlıkları altında incelenmiştir. Özellikle mimarlık öğrencilerine, proje alanında yapılan analiz çalışmalarından, elde edilen verilerin kullanımı için tasarım rehberi sunmak, mevcut yapıları daha iyi okunabilmelerine yardımcı olmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda mimarlıkta biçimlerin oluşma etkenleri, ulusal ve uluslararası yayımlar, kapsamlı literatür taraması, yapının mimarı ile gerçekleştirilmiş ve yayınlanmış söyleşilerin ikincil veri kaynağı olarak derlenmesi ve alanda yapılan gözlemlerden elde edilen verilerle, nitel araştırma yöntemi kullanılarak İstanbul Resim ve Heykel Müzesi örneği üzerinden analiz edilmiş; mekân dizgesi çözümlenmiş, işlevler ve kullanıcı ihtiyaçları incelenmiş, yapının bağlamla kurduğu ilişkinin biçimlenme sürecine etkisi değerlendirilerek mimari biçimlenmeyi açıklamaya yönelik bütüncül bir analitik model önerilmiş ve bu model müze üzerinden uygulamalı biçimde sınanmıştır. Sonuç olarak İRHM örneği; mimari biçimlenme sürecinin bireysel tercihlerden ibaret olmadığını, aksine bağlam, tarih, işlev gibi çok boyutlu parametrelerin dinamik etkileşimiyle şekillendiğini ve mimari karakterin bu bileşenlerin senteziyle anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, biçim, biçimlerin oluşma etkenleri.

FACTORS IN THE FORMATION OF ARCHITECTURAL FORMS ISTANBUL MUSEUM OF PAINTING AND SCULPTURE

ABSTRACT

Architecture is the art and science of designing buildings and the physical environment, a field that has existed as long as humanity has. Buildings are perceived by everyone. There are data sources that influence the formation of their form. In this study, the factors influencing architectural form—including physical environmental factors, socio-cultural and economic factors, designer-oriented factors, technology and physical constraints, and function-related factors—were examined. The aim was to provide architecture students with a design guide and to help them better interpret existing structures. Using a qualitative research method, the study analyzed the example of the Istanbul Museum of Painting and Sculpture, drawing on data from national and international publications, a comprehensive literature review, secondary data compiled from published interviews with the building's architect, and observations made in the field. The spatial framework has been analyzed, functions and user needs have been examined, and the impact of the building's relationship with its context on the process of form-making has been evaluated. The IRHM example demonstrates that architectural form-making is not merely a matter of individual preferences, but is shaped by the dynamic interaction of multidimensional parameters, and that architectural character gains meaning through the synthesis of its components.

Keywords: Istanbul Painting and Sculpture Museum, form, factors in the formation of forms.

Sorumlu Yazar : Didem İÇEN
Makale Geliş Tarihi : 01.11.2025
Makale Kabul Tarihi : 28.04.2026
DOI : 10.70370/kapu.1814867
Makale Künye Bilgisi : İÇEN, D. (2026). Mimarlıkta biçimlerin oluşma etkenleri bağlamında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. *Trakya Journal of Architecture and Design*, 6(1), 1-18.

* Bu çalışma, anket veya mülakat gibi yöntemlerle insan/hayvan denek kullanımını gerektirmediğinden etik kurul izni gerekmemektedir.

1. GİRİŞ

Mimarlıkta Biçim Kavramı ve Biçimlerin Oluşma Etkenleri:

Mimarlık, insanlık tarihi boyunca yapıların ve insanların etkileşimde bulunduğu fiziksel çevrenin tasarımını üstlenen, sanat ve bilimin kesişiminde yer alan bir disiplindir (Hasol, 2019). Mimarlığın nihai ürünü olan yapılar, herkes tarafından algılanabilen belirli bir biçim ortaya koyar; bu nedenle mimarlık ile biçim kavramı arasındaki ilişki temel bir öneme sahiptir.

Literatürde mimari biçime ilişkin üç temel yaklaşım ayırt edilebilir:

1. Biçimi geometrik-morfolojik bir nesne olarak gören yaklaşım: Bu yaklaşımda biçim, temel geometrik elemanlardan türetilmiş üç boyutlu bir nesne olarak ele alınır (Çinici, 1988). Biçim daha çok fiziksel özellikleri ve kitlesele nitelikleriyle tanımlanır.
2. Biçimi kitle-boşluk ilişkisi olarak ele alan yaklaşım: Onat (2010) ve Bacon (1982) biçimi yalnızca dış görünüş değil, kitle ve boşluğun düzeni olarak kavrar. Bu yaklaşım, biçimi mekânsal örgütlenmenin bir sonucu olarak değerlendirir.
3. Biçimi toplumsal ve bağlamsal bir üretim olarak gören yaklaşım: Lefebvre (1991), Rapoport (2004) ve Norberg-Schulz (1980) biçimi, tarih, kültür, çevre ve kullanıcı davranışlarının ortak ürünü olarak tanımlar. Bu görüşe göre biçim, yalnızca mimarın tercihi değil, çoklu aktörlerin ve koşulların birlikte şekillendirdiği bir süreçtir.

Bu çalışma üçüncü yaklaşımı benimsemektedir; yani mimari biçimi çoklu parametrelerin etkileşiminden doğan bağlamsal bir ürün olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın teorik altyapısını oluşturan parametreler, mimari üretimin hem fiziksel hem de düşünsel katmanlarını temsil ettikleri için seçilmiştir. Bu parametrelerin kapsamı ve biçimlenmedeki gerekçeleri şu şekilde tanımlanmıştır:

Fiziksel çevre ve iklimsel koşullar (Norberg-Schulz, 1980; Rapoport, 2004); yapının yer aldığı coğrafyanın topografik yapısını, güneş yönelimini ve hâkim rüzgâr etkilerini kapsar. Bu veriler, yapının kütle kompozisyonunu, yönelimini ve doluluk-boşluk oranlarını doğrudan belirleyen temel fiziksel gerekçelerdir.

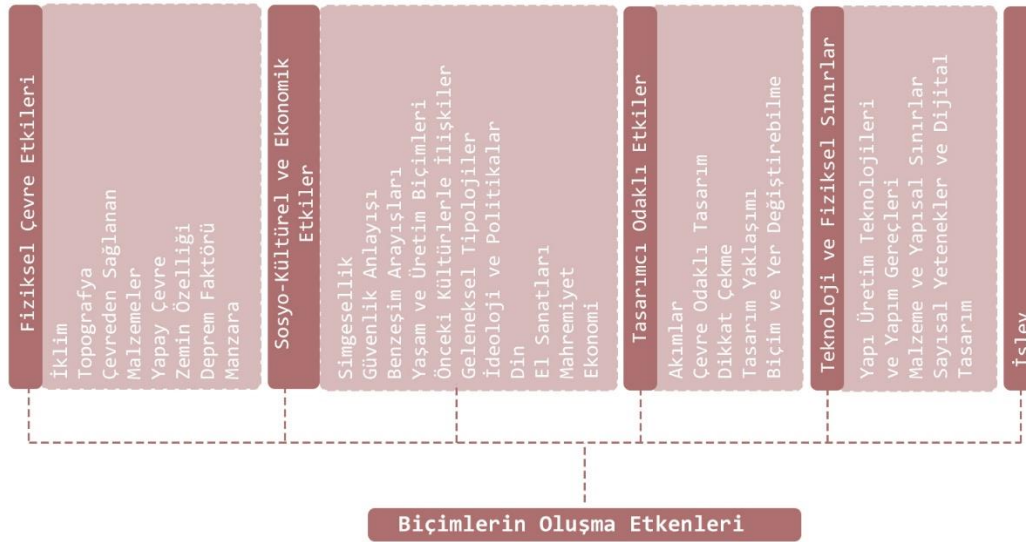
Sosyo-kültürel ve ekonomik yapı (Lefebvre, 1991); yerin tarihsel kimliğini, bölgedeki ekonomik yatırım potansiyelini ve kültürel sembolleri kapsar. Biçimin toplumsal bellekte bir karşılık bulması ve ekonomik verimlilik sınırları içinde kalması bu parametreye ilişkilidir.

Tasarımcının bilgi birikimi ve tasarım yaklaşımı (Lawson, 2006); mimarın öznel estetik yargılarını, önceki deneyimlerini ve felsefi duruşunu temsil eder. Aynı girdi setinden farklı biçimsel sonuçların doğması, tasarımcının bu verileri kendi süzgecinden geçirmesiyle gerekçelendirilir.

Teknolojik olanaklar ve işlevsel gereklilikler (Frampton, 1995); yapım sistemlerini, malzeme teknolojilerini ve yapının kullanım amacını kapsar. Biçim hem yapısal olarak ayakta kalabilmek hem de mekânsal programın ihtiyaç duyduğu hacimsel gereksinimleri karşılamak adına bu teknik verilere göre rasyonelize edilir.

İşlevsel gereklilikler (Frampton, 1995); yapının kullanım programını, kullanıcı sayısını, mekânsal hiyerarşiyi ve bu mekânlar arasındaki sirkülasyon (dolaşım) ağını kapsar. Biçim, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak ve mekânsal işleyişi düzenlemek amacıyla işlevsel şemaya göre şekillenir. Dolayısıyla işlev, biçimin içsel organizasyonunu belirleyen temel mantıksal gerekçedir.

Literatürde bu etmenlerin mimari tasarım sürecinde birbirinden bağımsız değil, bağlama özgü biçimde birlikte değerlendirildiği; mimari biçimin ise bu çoklu dinamiklerin somut bir çıktısı olduğu kabul edilmektedir. Bu çalışmada, söz konusu parametreler bağlamında mimari biçimi etkileyen etmenler ele alınmış ve Şekil 1'de biçime etki eden faktörlerin gruplandırılması Doc. Dr. İbrahim Dağgözü ve Dr. Öğr. Üyesi Münevver Dağgözü'nün yayınlanmamış ders notlarından gruplandırılarak sunulmuştur.

Şekil 1. Biçime etki eden faktörlerin gruplandırılması (Yazar, 2025)

Mimari biçimlerin oluşumunda rol oynayan etkenler, Şekil 1’de sunulan parametreler doğrultusunda İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM) örneğinde uygulamalı olarak sınanmış; bu amaçla ulusal-uluslararası yayınlar, ilgili yapının mimarı ile gerçekleştirilerek çeşitli platformlarda yayınlanmış söyleşilerin (Arkitektuel, n.d.; Bilgiç, 2019) ikincil veri kaynağı olarak derlenmesi, kapsamlı kaynak taraması ve alan gözlemlerinden elde edilen nitel veriler birlikte değerlendirilmiştir. İRHM, geçmişte antrepo işlevi gören tarihî yapının izlerini koruyarak modern bir müzeye dönüştürülmesi, çoklu tasarım parametrelerini bünyesinde barındırması ve Galata Limanı gibi tarihî-kentsel açıdan stratejik bir konumda yer alması nedeniyle analitik açıdan temsili ve anlamlı bir vaka olarak seçilmiştir.

1.1. Tarihi Liman Olarak Galata

Galata denildiğinde Galata Kulesi ve yakın çevresi akla gelmektedir. Aslında Galata, günümüzde Karaköy, bundan çok daha geniş bir alanı ifade etmektedir. Tarih boyunca İstanbul’un liman bölgelerinden biri olan Galata, şimdiki Unkapanı Köprüsü’nün yanındaki Azapkapı Camisi’nden Galata Kulesi’ne doğru çekilen bir çizginin Galata Kulesi’nden Tophane Meydanı’na indirilmesi ve Azapkapı ile Tophane arasının da denizden birleştirilmesi ile oluşturan alan içinde kalan bölgedir (Türker, 2000).

Galata, tarih boyunca İstanbul’un önemli limanlarından biri olmuştur. Galata’nın tarihteki konumu göz önüne alındığında pek çok millete ev sahipliği yapmıştır. Konstantinopolis’in zenginliklerine sahip olmak için Venedik ve Cenova Cumhuriyetleri denizlerdeki en büyük iki devlet yarışa girmiştir. Venedikliler ilk olarak Galata’ya yerleşerek koloniler kurmuştur, ardından bu başarı kısa sürmüş, Cenevizliler bölgeden Venediklileri çıkarmış ve yerlerine kendileri yerleşmiştir. Galata’nın liman olarak gelişiminde Bizans Döneminde Cenevizliler’in Karadeniz ticaret yoluna hâkim olması, bu alanda ticari imtiyazlar elde etmesi limanın uluslararası adının duyulmasında önemli rol oynamıştır. Osmanlı Devleti’nin 1453 yılında İstanbul’u fethetmesiyle Galata kolonisi de Osmanlı’ya geçmiştir. Cenevizlilerin, liman ticareti alanında Galata’da önemli bir merkez haline gelme durumu fetih sonrasında da devam etmiştir (Tanrıverdi, 2019). Osmanlı Devleti ile Ceneviz Devletinin ilişkileri, Osmanlı Devleti’nin topraklarını genişletmeye başladığı dönemde kurulmuş, limanın önemi Osmanlı İmparatorluğu’nda modernleşme hareketleri ile hız kazanmış ve ticaretin gelişmesiyle birlikte önemi artmıştır.

Galata Limanı, İstanbul’un dış ticaretinin ana arterlerinden biri olmuştur. Liman, Doğu ile Batı arasındaki ticaretin önemli bir merkezi olarak hizmet vermiştir. Bu dönemde, limanın faaliyetleri, İstanbul’un ekonomisini canlı tutan ve şehrin ticaret hacmini artıran gemi trafiği ile dolmuş, Osmanlı İmparatorluğu’nun dış dünyayla olan ticaretini sağlayan önemli bir kapı haline gelmiştir. Aynı

zamanda, liman çevresinde ticaret hanları, depolar, atölyeler ve diğer ticari tesislere ev sahipliği yapmıştır. Liman, İstanbul'un ticaret geleneğinin önemli bir parçası olmuş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik gücünün bir göstergesi haline gelmiştir. Bu güç imparatorluğun güç kaybetme dönemine kadar devam etmiştir. Güç kaybı Galata Limanı'nın ticaret hacmini ve stratejik konumunu olumsuz etkilemiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun iç karışıklıklar ve dış müdahalelerle mücadele ettiği dönemde, ticarete istikrar sağlanamamış ve Galata Limanı'nın işleyişi aksamıştır fakat önemi devam etmiştir (Erbil, 2001). Cumhuriyet'in ilanından sonra, Galata Limanı ve çevresindeki ticaret faaliyetleri ve liman işletmeciliği önemli değişikliklere uğramıştır. Cumhuriyet döneminde Türkiye, ekonomik ve ticari anlamda çeşitli reformlar gerçekleştirmiştir ve bu reformlar liman işletmeciliği alanında da etkili olmuştur. Öncelikle, Cumhuriyet Dönemi'nde liman işletmeciliği ve ticarete yeni politikalar benimsenmiş, ulusal çıkarlar doğrultusunda yönetilmiştir. Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını sağlama hedefi doğrultusunda liman işletmeciliği stratejik bir öneme sahip olmuştur. 1960'lı yıllarda yaşanan sanayileşme ve ekonomik büyüme, liman alanlarının genişlemesini beraberinde getirmiştir. Galata Limanı ve çevresindeki ticari faaliyetler ise Cumhuriyet döneminde 1980'li yıllara kadar süreklilik göstermiştir. 1980'lerde artan gemi trafiği ve yük kamyonları sebebiyle, kent merkezinde olan bu liman elverişsiz hale gelmeye başlamıştır. 1986' da liman yük gemilerine ve kamyonlara kapatılmıştır. 1988' de sadece yolcu bağlantı noktası olarak hizmet vermeye başlamıştır. Bu dönemden sonra yaşanan sanayinin şehir dışına taşınması, kent içerisinde limanın işlevsizleşmesine neden olmuştur. Dünyada ve ülkemizde işlevini yitiren limanların kruvaziyer gemi turizmi kapsamında yeniden işlevlendirilme projeleri tasarlanmaya başlanmıştır. Tarihi Liman bölgesinin yeniden işlevlendirilmesi ve canlandırılması kapsamında "Galata Port" isimli proje önerilmiştir (Aktaş & Koramaz, 2020).

1.2.Galataport ve İRHM

Galataport Projesi Karaköy Rıhtımı ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fındıklı Kampüsü'ne ait bina arasındaki sahil şeridinde yer alan bir liman ve kentsel dönüşüm projesidir. Proje, uluslararası bir kültür, turizm merkezi oluşturmayı ve İstanbul'a ticari, ekonomik katkı sağlamayı amaçlamıştır. Bu kapsamda, İstanbul'da ulusal ve uluslararası ölçekte yeni bir turizm endüstrisinin geliştirilmesi ve yolcu gemilerinin Galata Limanı'nı ziyaret etmesi hedeflenmiştir. Buna karşın, projenin tarihî sit alanı içinde yoğun yapılaşma öngörmesi ve kent ile kıyı arasındaki geçirgenliği zayıflatma riski taşıması nedeniyle eleştirilere konu olmuştur (Bütüner, 2006; Durmuş, 2009).

Şekil 2 . İRHM Galataport ve Yakın Çevresi 2006 ve 2024 uydu görüntüsü (İstanbul Büyükşehir Belediyesi (n.d.))

Yeni yapılar Şekil 2'de uydu görüntüsünün üzerinde kırmızı ile gösterilmiş, özelleşen yapılar ise turuncu ile gösterilmiştir. 2006 ve 2024 uydu görüntüleri karşılaştırıldığında projenin sahil aksında geniş bir bölgeye yayıldığı, bölgedeki yapılaşmanın yoğunlaştığı görülmektedir. Alana dair mekânsal işlevler Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3 . İRHM Galataport ve Yakın Çevresiyle İlişisini Gösteren Çizim (Dokay-Çed, 2015 çizimi yeniden düzenlenmiştir).

<p>Meclisi Mebusan Caddesi, 2011 (Kıyı Emniyet Müdürlüğü)</p> 	<p>Meclisi Mebusan Caddesi, 2024 (Galataport)</p>
<p>Meclisi Mebusan Caddesi, 2011 (Türkiye Denizcilik İşletmeleri)</p> 	<p>Meclisi Mebusan Caddesi, 2024 (Galataport)</p>
<p>Meclisi Mebusan Caddesi, 2011 (Antrepo 5)</p>	<p>Meclisi Mebusan Caddesi (İRHM) 2024</p>

	
	
İstanbul Modern, 2011 (Antrepo 4)	İstanbul Modern, 2024
	
Kemankeş Cad, 2011	Kemankeş Cad. 2024
	
TDI Karaköy Yolcu İskelesi, 2011	Otel, 2024
	

Şekil 4. 2011 ve 2024 yılları arası karşılaştırma (Yazar, 2024 ve Yandex Maps)

Meclisi Mebusan Caddesi ve İstanbul Modern'in 2011 ve 2024 fotoğraflarına bakıldığında yıkılan ve yerine yeni yapılan binalar görülmektedir (Şekil 4). Meclisi Mebusan Caddesi üzerindeki yapıların

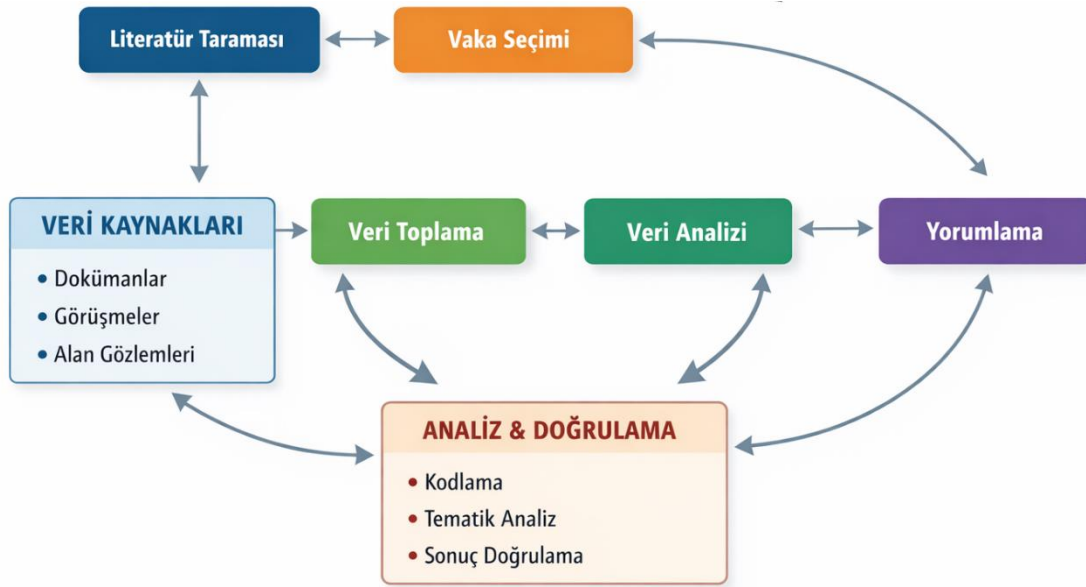
ve İstanbul Modern'in yıkıldığı, tarihi cephe ve plan özelliklerinin korunmadığı görülmektedir. Antrepo 5 olarak adlandırılan şuan İRHM olan yapı cephe ve taşıyıcı izlerini koruyarak yenilenmiş, kamusal alan olma özelliği korunmuştur.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni ve Yöntemsel Çerçeve

Çalışma, mimari biçimlenme sürecine etki eden faktörleri, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM) örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, karmaşık ve bağlama özgü mekânsal olguların bütüncül biçimde ele alınmasına olanak tanınması nedeniyle nitel araştırma yaklaşımı kapsamında yapılandırılmıştır. Araştırma deseni olarak tekil durum çalışması benimsenmiştir. Durum çalışması deseni; mimari biçimlenmenin tarihsel, bağlamsal, yapısal ve tasarımsal boyutlarının bir arada değerlendirilmesine olanak tanınması "nasıl" ve "neden" sorularına yanıt üretme potansiyeli taşıması nedeniyle tercih edilmiştir. Bu bağlamda araştırma deseni, çalışmanın neden bu vaka üzerinden ve bu yaklaşım ile yürütüldüğünü açıklayan kuramsal çerçeveyi oluşturmaktadır.

Araştırmanın yöntemi ise; veri toplama, veri analizi ve bulguların doğrulanması aşamalarını kapsayan uygulama sürecini tanımlamaktadır. Yöntemsel süreç; (i) literatür taraması, (ii) vaka seçimi, (iii) veri toplama, (iv) veri analizi ve (v) yorumlama aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamalar arasındaki ilişki, doğrusal olmayan, geri beslemeli bir yapı içinde ele alınmış ve araştırmanın akışı Şekil 5'te şematik olarak sunulmuştur. Şema; veri kaynakları ile analiz ve doğrulama süreçleri arasındaki etkileşimi göstermeyi amaçlamaktadır.

Şekil 5. Çalışma ilerleyiş şeması (Yazar, 2025)

Bulguların doğrulanması süreci, farklı veri kaynaklarının karşılaştırılması yoluyla yürütülmüş; bu kapsamda nirengi yöntemi kullanılarak verilerin tutarlılığı ve güvenilirliği artırılmıştır. Çalışmada Şekil 1'de sunulan bazı kriterler Şekil 12'de analiz dışında bırakılmıştır. Bu kapsam dışı bırakma, özellikle nicel ekonomik veriler, teknik performans ölçümleri gibi ölçülebilir verilerin, araştırmanın bağlamsal, nitel odaklı yaklaşımıyla uyumlu olmamasından ve yapının formunun oluşumunda baskın özellik göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Bu tercih, mimari biçimlenmenin tarihsel, yapısal ve tasarımsal bağlamlarını ve forma etki eden ana ilkeleri derinlemesine incelemeye öncelik vermek amacıyla yapılmıştır.

2.2. Araştırma Alanı ve Vaka Seçimi

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, araştırmanın vaka alanı olarak belirlenmiştir. Tekil durum çalışması desenlerinde vaka seçimi, istatistiksel temsilden ziyade kuramsal ve analitik temsiliyet üzerinden değerlendirilmekte; çalışılan örneğin araştırma sorularını derinlemesine açığa çıkarma potansiyeli esas alınmaktadır. Bu doğrultuda İRHM'nin vaka olarak seçilmesinin temel gerekçeleri şunlardır:

- Tarihî bir endüstriyel yapının yeniden işlevlendirilmesi yoluyla mimari biçimin dönüşüm sürecini incelemeye olanak tanınması,
- Sedad Hakkı Eldem tarafından tasarlanan özgün cephe kurgusunun, Emre Arolat tarafından çağdaş bir mimari yaklaşımla yeniden yorumlanmış olması,
- Tarihsel ve kültürel bağlamı güçlü bir kentsel çevrede konumlanması,
- Güncel bir mimari pratik örneği olarak, mimari biçimlenmeyi etkileyen çoklu parametrelerin eş zamanlı olarak okunabilir nitelikte olmasıdır.

Bu özellikleriyle İRHM, mimari biçimin oluşumuna etki eden faktörlerin bağlamsal, tarihsel ve tasarımsal düzeylerde birlikte analiz edilebileceği temsili ve analitik açıdan zengin bir vaka olarak değerlendirilmiştir. Çalışma, tekil vaka üzerinden genellenebilir sonuçlar üretmeyi değil; kuramsal çıkarımlar ve bağlamsal okumalar geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci, farklı kaynaklardan elde edilen verilerin birbirini tamamlayacak ve doğrulayacak biçimde kullanılmasını esas almaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır:

Literatür Taraması: Ulusal ve uluslararası düzeyde yayımlanmış; mimari biçimlenme, adaptif yeniden kullanım, müze mimarisi ve endüstriyel mirasın dönüşümü konularını ele alan akademik makaleler, kitaplar, tezler seçilmiş kurumsal raporlar incelenmiştir. Literatür taraması, mimari biçim kavramına ilişkin kuramsal altyapının oluşturulmasını ve biçimlenmeyi etkileyen temel parametrelerin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tasarımcı Yaklaşımı ve Söyleşiler: Araştırma kapsamında, yapının dönüşüm sürecini üstlenen Mimar Emre Arolat ile farklı mecralarda gerçekleştirilmiş ve literatürde kayıtlı olan (Arkitektuel, n.d.; Bilgiç, 2019) söyleşiler, ikincil veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu yayınlanmış söyleşilerdeki ifadeler; mimari biçimlenmeye etki eden tasarım kararları, strüktürel müdahaleler ve bağlamsal yaklaşımlar açısından incelenmiş; elde edilen anlatılar, diğer literatür verileri ve bağımsız saha gözlemleriyle karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Alan Gözlemleri: Müze yapısı, 2024–2025 yılları arasında farklı mevsim ve saat dilimlerini kapsayacak biçimde toplam dört kez ziyaret edilmiştir. Alan gözlemleri, katılımcı olmayan ve yarı yapılandırılmış gözlem yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Gözlemler sırasında mekânsal organizasyon, iç ve dış mekân ilişkileri, malzeme kullanımı, strüktürel çözümler ve yapının çevresiyle kurduğu ilişki yerinde incelenmiştir.

Arşiv ve Görsel Belgeler: Antrepo yapısının geçmişine ait plan, kesit, fotoğraf ve çizimler ile müzenin güncel durumuna ait proje çizimleri, uydu görüntüleri ve görsel belgeler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu belgeler, yapının tarihsel sürekliliği ile biçimsel dönüşümünü okumaya yönelik temel veri kaynaklarını oluşturmuştur.

2.4. Veri Analizi ve Değerlendirme Yöntemi

Toplanan veriler, nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Literatürde mimari biçimi etkilediği belirtilen etkenler doğrultusunda bir kodlama çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çerçeve; yapay çevre, zemin özellikleri, simgesellik, tipoloji, dikkat çekme, tasarım yaklaşımı, yapı teknolojileri ve işlev başlıklarını kapsamaktadır. Alan gözlemleri, yayınlanmış söyleşiler ve görsel belgelerden elde edilen veriler bu başlıklar altında kodlanmış; alt temalar analiz sürecinde

türetilmiştir. Kodlama süreci manuel olarak yürütülmüş ve farklı veri kaynakları arasında karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

Araştırmanın iç geçerliği, farklı veri kaynaklarının karşılaştırılması; güvenilirliği ise veri çeşitliliği ve sistematik kodlama süreci yoluyla sağlanmıştır. Nirengi yöntemi kullanılarak elde edilen bulguların tutarlılığı kontrol edilmiş; böylece mimari biçimlenme sürecinde hangi parametrelerin hangi aşamalarda belirleyici rol oynadığı ortaya konmuştur.

Bu çalışmada kullanılan kodlama çerçevesi, mimari biçimin oluşumunu çok boyutlu bir süreç olarak ele alan kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda oluşturulmuştur. Biçim-bağlam ilişkisi ve mekânsal anlam üretimi Norberg-Schulz'un (1980) "yerin ruhu" kavramı çerçevesinde değerlendirilirken; tipoloji ve tarihsel süreklilik Rossi'nin (1982) tipolojik yaklaşımı üzerinden ele alınmıştır. İşlev, yapı teknolojileri ve üretim süreçlerine ilişkin kodlar Kuban'ın (1990) mimarlıkta işlev ve yapım bilgisine dayalı değerlendirmeleri temel alınarak tanımlanmıştır. Yapay çevre, simgesellik ve görsel etki başlıkları ise Frampton'ın (2007) eleştirel bölgeselcilik yaklaşımı ve çağdaş mimarlık kuramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda belirlenen önsel kodlar, alan verileriyle karşılaştırılarak analiz edilmiş ve alt temalar türetilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgular, yöntem bölümünde tanımlanan kodlama doğrultusunda; alan gözlemleri, yayınlanmış söyleşi verileri ve görsel/arşiv belgelerinin karşılaştırmalı analiziyle sunulmaktadır. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi için çalışma kapsamında yapılan tespitlere göre yapının biçimlenişe etki eden faktörler Şekil 12 üzerinde gösterilmiştir.

3.1. Alan Çalışması

İRHM ve İlk İzlenimler:

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM)'nin geçmişine bakılacak olursa ülkemizin en geniş koleksiyona sahip plastik sanatlar müzesidir. Koleksiyonlar 19.YY geç Osmanlı döneminden 20.YY sonuna kadar olan zaman dilimini kapsamaması bakımından önemlidir. İlk olarak Atatürk tarafından 1937 yılında Dolmabahçe Sarayı Velihaht Dairesi'nde kurulmuştur. Yönetimi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne bağlanmıştır. 2007 yılına kadar Dolmabahçe Sarayı'nda misafirlerini ağırlayan müze 2007 senesinde başlatılan restorasyon sebebiyle taşınmak durumunda kalmıştır. Koleksiyon 2011 senesi itibari ile Tophane semtinde Antrepo 5 binasına taşınmıştır, Sedat Hakkı Eldem'in eseri olan antrepo yapısı Mimar Emre Arolat'ın projesi ile müzeye dönüşmüştür. Depolama, sergi, yönetim birimleri, atölyeler, kütüphane ve okuma salonları bulunduran yapının açılışı 2021 senesinde tamamlanmıştır (Bilgiç, 2019).

Şekil 6. İRHM Giriş Cephesi ve Cephe Izgarası (Bilgiç, 2019)

Endüstri ve liman bölgesi olarak yıllarca kentin diğer bölümlerinden ayrılan kimliği, bölgede bulunan antrepo ve ofis kitleleriyle, kent belleği için önem teşkil eden proje alanı ölçek ve yapısal unsurlar anlamında hayli belirgin özellikler taşıyan, strüktürlerin korunmasıyla dikkat çekmektedir.

Özellikle antrepo yapılarının en kayda değer yapısal özelliği olarak dikkat çeken betonarme ızgaranın tekrar ve düzene dayalı yüzey geometrisinin sürdürülmesi tasarımın ana vurgusunu oluşturmaktadır (Şekil 6). Mevcut betonarme taşıyıcı sistemin büyük ölçüde korunması, buna karşın duvarlar ve döşemelerin kaldırılmasıyla, içine yeni müzenin galerilerinin yerleşebileceği üç boyutlu bir ızgaranın elde edilmesi planlanmıştır. Tüm bu hafızayı koruma çabası, projenin bölgedeki dönüşümünün kamuya açık yüzü olması, Meclisi Mebusan Caddesi üzerindeki diğer ızgara yapıları antrepoların yıkılması ve tarihin bellekten silinme durumuna karşı çıkarak geçmişin izlerinin korunması noktasında İRHM öne çıkmaktadır. Toplumsal hafızayı tazelemekte ve Sedat Hakkı Eldem'in tasarladığı cephe geometrisini, rengi ve malzemesiyle referans almaktadır (Şekil 7). Projenin Mimarı Emre Arolat bu durumu "Bu bölgede bulunan ve geçtiğimiz aylarda tümü yıkılarak ortadan kaldırılan yapıların en önemli karakteristik özelliği olarak ortaya çıkan betonarme ızgaranın tekrar ve düzene dayalı imgesinin, kentsel bellek içinde çok güçlü bir yer tuttuğuna ve kentin bu bölgesi için bir tür işaret değeri taşıdığına inanandanım." şeklinde ifade etmektedir (Arkitektuel, n.d.).

Şekil 7. İRHM 2. Kat planı galeriler (Arkitektuel, n.d.), Antrepo 5 Sedat Hakkı Eldem, İRHM Cadde Perspektifi (Bilgiç, 2019)

Büyük oranda korunan betonarme taşıyıcı sistem içerisine yerleşen galerilerin kimisi birbirleri arasında geçiş olanağı verirken kimisi ise tekil bölümler olarak düzenlenmiştir (Şekil 8). Galeriler arasında yeni perspektifler sunan ara mekânların oluşması ve kullanıcının sergi mekânındaki eserlerle ilişki kurabilmesi, diğer yandan da galeriler arasında kentle ilişki kurabilecekleri bir ortam sağlamıştır.

Şekil 8. İRHM taşıyıcı sistem ve galerilerin inşa aşaması (Arkitektuel, n.d.)

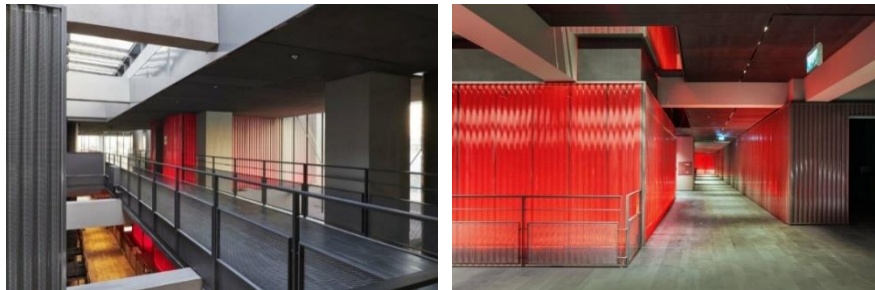
Şekil 9. İRHM Kesit Perspektif (Arkitektuel, n.d.)

Projenin iç mekan organizasyonuna bakıldığında insan ölçeğine saygılı bir hacim karşımıza çıkmaktadır. Hacimler arasında devasa diyebileceğimiz tek mekan galeri boşluğunun olduğu hacimdir. Galeri boşluğu binanın cephesini binadan ayırmakta ve Meclisi Mebusan Caddesi'nin cephenin açıklıklarından tam olarak algılanmasını sağlamaktadır (Şekil 9-10). Bu noktada Sedat Hakkı Eldem'in tasarımı olan ızgara cephe de bir sergi öğesi olmuştur.

Şekil 10. İçine sergi alanları yerleşen betonarme ızgara, ızgara ile cepheyi ayıran galeri boşluğu (Bilgiç, 2019)

İç mekanda sirkülasyon Şekil 11'de gösterilmiştir. Sergi mekanlarını birbirine bağlayan yaya yolları, her katta başlanılan yere dönmekte, ziyaretçinin kronolojik olarak katlarda tüm bölümleri gezmesine olanak vermektedir.

Şekil 11. Sergi alanları ve yaya yolları (Arkitektuel, n.d.)

En üst iki kat ise rampa ile birbirine bağlanmakta, en üst kattaki saydam tavandan geçen gün ışığı ise diğer katlara da ulaşmaktadır. Konteyner görünümünde olan sergi odaları, yapının Nusretiye Camii'ne, Galataport'a ve liman bölgesi olmak üzere üç cephesine bakmaktadır. Konteynerler arasındaki geçiş ızgaralardan binanın yerleştiği alan ve çevresi gözükmekte, bu durum kentle

ilişkinin kuvvetlendirmektedir. Projenin en önemli kaygısının da geçirgenlik olduğu sonucuna varılmaktadır.

3.2. Kodlanmış Bulguların Tematik Analizi

Yapının mimari biçiminin oluşumu olmak üzere 6 temel başlık altına alınarak incelenecektir. Biçime etki eden faktörlerin yapı tasarımında mevcudiyetlerini gösteren gruplama Şekil 12’de gösterilmiştir.

Fiziksel çevresel etkileri bakımından biçimlenişe etki eden faktörler:

- Yapay Çevre
- Zemin Özelliği
- Deprem Faktörü

Sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler:

- Simgesellik
- Geleneksel Tipolojiler

Tasarımcı odaklı etkiler:

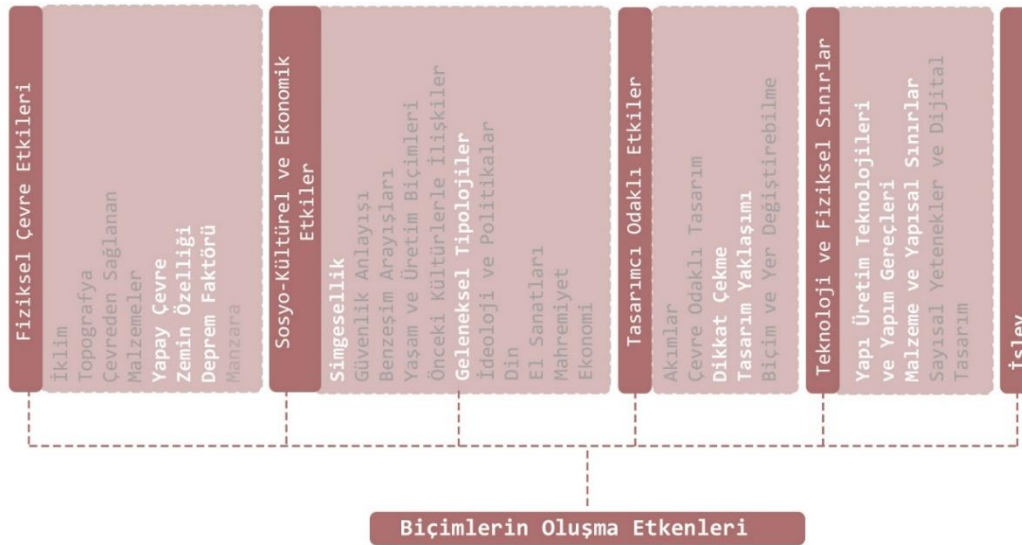
- Dikkat Çekme
- Tasarım Yaklaşımı

Teknoloji ve fiziksel sınırlar:

- Yapı Üretim Teknolojileri ve Yapım Gereçleri
- Malzeme ve Yapısal Sınırlar

İşlev,

olarak belirlenmiştir.

Şekil 12. İRHM’de yürütülen analizler doğrultusunda, yapının biçimlenişinde öne çıkan faktörler (Yazar, 2025)

Fiziksel Çevre Etkileri

Yapay Çevre Etkisi: Mevcut çevrede yer alan yapılar, yol ağları, köprüler, meydanlar gibi insan elinden çıkan pek çok unsurla kurulacak ilişki, yapıların biçimlenişinde etkili olmaktadır. İRHM özelinde mevcut yapay çevreye bakıldığında yapının giriş cephesi Meclisi Mebusan Caddesi’ne bakarken, güney batı cephesi Nusretiye Camii ve Galataport Saat Meydanına bakmaktadır (Şekil 13). Yapı, tasarımındaki saydamlık ve açıklıklarla caddenin, meydanın algılanabilirliğini artırmayı hedeflemiştir.

Şekil 13. Nusretiye Cami ve Galataport Saat Meydanı (Yazar, 2025)

Zemin Özelliği ve Deprem Etkisi: Her yapının konumlanacağı alanın zemin özellikleri biriciktir. Bu biriciklik durumu ayrıntılı araştırma ve etüt gerektirmektedir. Zeminin özelliği binanın dayanıklılığı, güvenliği açısından kritiktir. Zeminin taşıma kapasitesi yapının strüktürünü, mimari formunu doğrudan etkiler. İRHM örneğinde, yapının formunun şekillenmesinde, taşıyıcı sistem temel tasarım girdisi olmuştur. 1960 yılında Antrepo olarak inşa edilen yapının taşıyıcı sistemi, güçlendirme projesinin ardından, yeni yapıda korunmuştur.

Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Etkiler

Simgesellik: Mimarlar tasarladıkları yapıların ölümsüz olmasını istemektedir. Bu ölümsüzlük yapının aktif kullanıcı kitlesine sahip olması, bulunduğu yerin prestijini artırması, simge yapı haline gelmesi ile mümkündür. İRHM ise Sedat Hakkı Eldem'in antrepo yapısından taşıdığı izler, limandaki konteynerlerin soyutlandığı cephesi ile geleneksel ve modern mimarinin birleştiği simgesel bir yapı olma özelliği göstermektedir.

Geleneksel Tipolojiler: Tipoloji bilinen yapı biçimlenişlerinin kalıplaşmış görüntüleri olarak tanımlanabilir. Kendi işlevine uygun örneği daha önce tasarlanmış olan geleneksel tipin tekrarlanması mimari biçimin oluşumunu sağlamaktadır. Yücel (1976), tipolojileri strüktürel, biçimsel, işlevsel, yapıt-çevre ilişkisine, çevre tekniklerinin kullanılmasına bağlı tipolojiler olarak beşe ayırmıştır. İRHM strüktürel olarak antrepo tipolojisinin kullanımına örnek olmuştur.

Tasarımcı Odaklı Etkiler

Dikkat Çekme: Her yapı bulunduğu konuma işlevsel olarak fayda sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Bu işlevsel fayda sağlama durumuna ek olarak bulunduğu konumu değerlendirmek, dikkat çekerek kullanıcı kitlesini artırma amacı da vardır. Biçimlerde özgür ve dikkat çekici kararların alınması mekanın kullanılabilirliğini, beraberinde de binanın yaşayış ve varoluş ömrünü arttırmaktadır. İRHM ise bulunduğu konumda formu ve ışıklandırılmaları ile dikkat çeken bir proje olmuştur (Şekil 14).

Şekil 14. İRHM ve Cephe Aydınlatması (Yazar, 2025)

Tasarım Yaklaşımı: Her mimarın kendine ait tasarım anlayışı ve imzası olarak adlandırabileceğimiz unsurlar

vardır. Bu unsurlar yapıya bakıldığında kimin tarafından tasarlandığını anlamamızı sağlar. Geleneksel kimliği koruma çabası ve modernle birleştirilmesi, çelik strüktürün kullanılması, doğal ışığa verilen önem, iç-dış mekan bağlantısının iyi kurulması, kullanıcı deneyimini ön plana çıkaran yapılar ortaya koyması noktasında Emre Arolat'ın farklı projelerinde ortak yaklaşımlar görülmektedir.

Teknoloji Odaklı Etkiler

Yapı Üretim Teknolojileri ve Malzemenin Sınırları: Günümüz dünyasında yapı inşasında kullanılacak gereçlerin seçilmesi karmaşık ve çok aşamalı bir süreçtir. Bu süreç toplumların sahip olduğu bilgi birikimleriyle, teknolojileriyle doğrudan alakalıdır (Kuban, 1990). Yapının sınırları, iddiası, inşada kullanılacak üretim teknolojilerine ve mevcut gereçlerin akıllıca kullanılmasına bağlıdır. Yapım üretim teknolojilerinin gelişmesi, yapım gereçlerinin de gelişimini sağlamaktadır. İRHM yapısında korunan geleneksel mimari özelliklere eklenen modern yaklaşımlar, çelik strüktürler, camın rahatça kullanımı günümüz teknolojisini ve özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. İRHM ve Çelik Merdivenler (Yazar, 2025)

İşlev

İşlev en basit tanımıyla amaca uygunluktur. Planda ve biçimde yapının kullanılacağı işleve bakılır. Her yapı kendine ait bölümünün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanır. Geçmişten gelen deneyimler doğrultusunda her mekânın işlevi doğrultusunda standartlar oluşmuştur (Kuban, 1990). Bu standartların yapının işlev değiştirmesine bağlı olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. İRHM ise önceden antrepo olan yapının işlev değiştirerek müze olarak kullanılması için yeni işlevi doğrultusunda planlanmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Mimari biçimin oluşumu rastlantısal değildir; bu süreç, birbirinden farklı ancak birbiriyle ilişkili çok sayıda parametrenin etkisiyle şekillenir. Çalışmada bu parametreler fiziksel çevre etkileri, sosyo-kültürel ve ekonomik etkenler, tasarımcı odaklı etkiler, teknoloji ve işlev başlıkları altında beş temel kategoriye ayrılmıştır. Bu etkenlerin her biri, tasarımcının bireysel yaklaşımı, önceki deneyimleri ve proje özelinde karşılaştığı gereksinimlere göre farklı düzeylerde öne çıkabilmektedir. Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, yöntem bölümünde tanımlanan kodlama çerçevesiyle örtüşmekte; mimari biçimlenmenin tekil bir etkene değil, birbiriyle etkileşim hâlindeki çoklu parametrelere dayandığını ortaya koymaktadır.

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM) örneği üzerinden yapılan analizler, biçim oluşumunun yalnızca fiziksel veya estetik kaygılarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda bağlamsal, tarihî, işlevsel ve simgesel katmanların iç içe geçtiği bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Mimar Emre Arolat tarafından tasarlanan müze yapısı, Sedad Hakkı Eldem'in geçmişteki antrepo yapısından izler taşıırken, liman bölgesine gönderme yapan konteyner soyutlamasıyla da güçlü bir kent hafızası üretmektedir. Bu yönüyle, yapı yalnızca bir dönüşüm projesi değil, aynı zamanda tarihsel süreklilik ile çağdaş tasarım kararlarının birlikte değerlendirildiği çok katmanlı bir mimari üretim sürecinin sonucu olarak okunmaktadır.

Yapının biçimsel kararlarında öncelikli olarak simgesellik, dikkat çekme, işlevsellik ve yapay çevre ile kurulan ilişkiler öne çıkmıştır. Giriş cephesinin Meclisi Mebusan Caddesi'ne açık olması ve cephede kullanılan şeffaflık, yapının kentle bütünleşmesine olanak tanımıştır. Bu geçirgenlik, sadece fiziksel değil, aynı zamanda zihinsel bir geçişe de izin vermekte, kullanıcının kentle, tarih ve sanatla olan bağını kuvvetlendirmektedir.

Analizler, belirlenen parametreler arasında mutlak ve sabit bir hiyerarşi bulunmadığını; bu parametrelerin tasarım sürecinin farklı aşamalarında farklı yoğunluklarda etkili olduğunu göstermektedir. Bazı etkenler tasarımın farklı aşamalarında daha baskın hale gelirken, diğerleri arka planda kalabilmektedir. Bu durum, mimari tasarım sürecinin doğrusal değil; dinamik, geri beslemeli ve bağlama duyarlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla, biçim oluşumu sürecinde her bir parametre, diğerleriyle etkileşim hâlinindedir ve bu etkileşim, yapının mimari karakterini tanımlayan bütünsel bir tasarım dili oluşturur. Bu yönüyle İRHM, mimari biçimin çok boyutlu yapısını anlamak açısından güçlü bir örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışma, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi özelinde mimari biçimlerin oluşumuna etki eden çoklu parametreleri ortaya koyarak, biçimsel kararların sadece bireysel tercihlere değil; bağlam, işlev, tarih, kültür ve teknoloji gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak geliştiğini göstermiştir. Yapının bir antrepo yapısından müzeye dönüştürülmesi süreci, mimari biçimin hem tarihsel süreklilik taşıyan hem de çağdaş anlamlar yüklenen bir yeniden yorum olduğunu ortaya koymaktadır.

İRHM örneğinde olduğu gibi, bir mimari yapının biçimini etkileyen faktörler arasında net bir hiyerarşi bulunmamakta; proje bağlamında bazı parametreler daha belirgin roller üstlenmektedir. Bu sonuç, mimari biçimin sabit veya tek yönlü bir olgu olmadığını; tasarım sürecine dâhil olan tüm aktörlerin, verilerin ve çevresel koşulların bileşimiyle şekillendiğini göstermektedir.

Mimari tasarım sürecinde biçimi etkileyen parametrelerin doğru analiz edilmesi ve bu analizlerin tasarıma entegre edilmesi hem mevcut yapıları doğru okuyabilmek hem de gelecekte üretilecek projelerde daha bağlamsal ve sürdürülebilir çözümler geliştirebilmek adına büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, mimari biçimlenmeyi açıklamaya yönelik çoklu parametrelili bir okuma modeli sunması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem & Purpose

Architectural form has long been explained primarily through the designer's aesthetic preferences and individual creativity; however, contemporary theoretical approaches emphasize that form emerges as the result of a multilayered and multi-actor process. Nevertheless, it is evident that there is a limited number of studies that address the interrelationships among the parameters influencing architectural form within a holistic framework. There is a need for a systematic analysis, using practical examples, of the simultaneous and interactive roles played by various factors—such as the physical environment, socio-cultural structure, historical context, technology, function, and the designer's approach—on architectural form. The central problem of this research is how the formation of architectural form can be explained not as a singular, linear process, but as a multidimensional, dynamic, and context-specific set of interactions. In this context, the study aims to reveal under what conditions, to what extent, and how the factors influencing architectural form come together to transform into a concrete architectural product. The primary objective of this study is to classify the parameters influencing architectural form within a literature-based framework and to conduct an applied analysis of how these parameters manifest in a building. In this context, the effects of factors such as the physical environment, socio-cultural and economic structure, the designer's approach, technology, and function on architectural form are examined using qualitative

research methods, using the example of the Istanbul Museum of Painting and Sculpture. The study also aims to develop a comprehensive analytical model that allows for the joint evaluation of these multiple parameters and to test this model using the selected case study.

In this context, the research aims to demonstrate that architectural form is not merely an aesthetic outcome but a complex process resulting from the synthesis of historical, contextual, and functional data, and to offer an analytical framework for architectural education and practice.

Methodology

This study was designed within the framework of qualitative research methods to examine the factors influencing architectural form through a holistic and context-sensitive approach. Given that architectural form is a multi-layered, dynamic, and context-specific phenomenon, the single-case study design was adopted for this research. This approach allows for an in-depth analysis of "how" and "why" architectural form is created. The research is based on the single-case study design, and the Istanbul Museum of Painting and Sculpture was selected as the case study site. This building offers a rich analytical example due to its combination of the adaptive reuse of a historic industrial structure, contextual relationships, technological interventions, and design approach. The study aims not to generalize but to generate theoretical insights and develop contextual interpretations.

The data collection process in this research is based on the principle of using information obtained from various sources in a way that supports one another. Within this scope, the following methods were employed:

- *Literature Review:* A theoretical framework was established by examining national and international academic studies on architectural form, adaptive reuse, museum architecture, and the transformation of industrial heritage.
- *Interviews and Designer Perspectives:* Architects' views and interviews regarding the building's design process were analyzed; the background of design decisions and their impact on the form were evaluated.
- *Site Observations:* The case study site was visited at different times to observe on-site the spatial organization, circulation, material use, structural system, and relationships with the surrounding environment.
- *Archives and Visual Documents:* Plans, sections, photographs, and satellite images depicting the building's past and current states were analyzed comparatively to examine the process of formal transformation.

The data obtained were evaluated using a qualitative content analysis method. The coding framework, developed based on the literature, encompasses themes such as the physical environment, socio-cultural structure, symbolism, typology, design approach, technology, and function. The data were coded under these themes, and sub-themes were derived during the analysis process. By comparing different data sources, the fundamental dynamics influencing architectural form were identified.

The validity of the research was ensured by evaluating different data sources together. In this regard, the consistency of the findings was enhanced by using the triangulation method. Reliability was supported by a systematic data collection and coding process.

Findings

Analyses conducted using the Istanbul Museum of Painting and Sculpture (IRHM) as a case study reveal that architectural form is not determined by a single factor, but rather shaped by the interaction of multiple parameters such as the physical environment, socio-cultural structure, the designer's approach, technology, and function. The building's visual and spatial relationship with Meclisi Mebusan Street, the Nusretiye Mosque, and its immediate surroundings determined the decisions regarding permeability and openness in the facade; meanwhile, the preservation of the existing reinforced concrete structural system led to the form being reconfigured through a structural grid.

In the socio-cultural context, the building re-enacts urban memory through a facade language and typological continuity that reference its warehouse past; it creates a symbolic layer of meaning through container-like associations and industrial traces. The design approach has been guided by preserving the existing structure while developing new spatial organizations, strengthening the relationship between interior and exterior spaces, and prioritizing the user experience. Technologically, the combined use of the reinforced concrete system with contemporary materials such as steel and glass has enhanced both the building's permeability and spatial diversity.

The spatial organization, reconfigured in accordance with functional requirements, offers users a seamless and guided experience through exhibition spaces and circulation systems. When all findings are evaluated together, it becomes clear that architectural form-making is a nonlinear, context-sensitive, and multilayered process; in the case of the IRHM, this process is manifested through the dynamic interaction of various parameters.

Conclusions and Recommendations

This study has demonstrated that architectural form cannot be explained solely by the designer's individual preferences; rather, it is a multilayered process shaped by the interaction of multiple parameters such as the physical environment, sociocultural structure, historical context, technology, and function. The example of the Istanbul Museum of Painting and Sculpture (IRHM) demonstrates that these factors do not operate independently but within a dynamic and context-specific relationship. The repurposing of the building while preserving its existing structure proves that historical continuity and contemporary design decisions can be produced together.

In conclusion, this study presents a multi-parametric approach to architectural form and demonstrates that this approach serves as a practical guide applicable both to the analysis of existing structures and to new design processes.

KATKI BEYANI

Bu makalenin araştırma, geliştirme ve yazım süreçlerinde yazarın/yazarların üstlendikleri bilimsel sorumluluklar ve katkı alanları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Yazar Katkı Beyanı		
A. Fikir ve Kurgu	B. Literatür İncelemesi	C. Yazım
D. Veri Toplama	E. Analiz	F. Eleştirel İnceleme

Didem İÇEN: A/B/C/D/E/F

YAYIN ETİĞİ BEYANI

Bu çalışma, insan veya hayvan denek kullanımını ve katılımcılardan mülakat, anket, odak grup çalışması gibi yöntemlerle veri toplanmasını gerektiren bir araştırma olmadığından etik kurul izni gerektirmemektedir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Bu makalenin araştırma, veri toplama ve yayın sürecinde süreci olumsuz etkileyebilecek herhangi bir kişi, kurum veya kuruluşla finansal veya kişisel bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktaş, M., & Koramaz, E. K. (2020). Yakın çevre kullanıcılarının Galataport Projesi'nden beklentileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 3(1), 69–79. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/icujtas/article/824211>
- Bacon, E. N. (1982). *Design of cities*. Thames and Hudson.
- Baş Bütüner, F. (2006, Eylül 14–18). *Waterfront revitalization as a challenging urban issue in İstanbul* [Bildiri sunumu]. 42. ISOCARP Kongresi, İstanbul, Türkiye. https://www.researchgate.net/publication/333618606_Waterfront_Revitalization_as_a_Challenging_Urban_Issue_in_Istanbul
- Çinici, C. (1988). *A figurative approach to architecture* (Yayın No. 4070) [Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Dağgülü, İ., & Dağgülü, M. (2019). *Mimarlıkta biçimlerin oluşma etkenleri*. Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Dokay-ÇED Çevre Mühendisliği. (2015). *Salıpazarı nihai çevresel etki değerlendirme raporu*. İstanbul Kalkınma Ajansı. <https://www.istka.org.tr/>
- Durmuş, S. (2009). *Liman kentlerinin dönüşümünde turizm ve kültür aktivitelerinin incelenmesi: Haydarpaşa ve Galata Limanı örneği* (Yayın No. 236040) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>

- Erbil, A. Ö., & Erbil, T. (2001). Redevelopment of Karaköy Harbor, Istanbul: Need for a new planning approach in the midst of change. *Cities*, 18(3), 185–192. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275101000105>
- Frampton, K. (1995). *Studies in tectonic culture: The poetics of construction in nineteenth and twentieth-century architecture*. MIT Press.
- Hasol, D. (2019). *Mimarlık denince*. YEM Yayınları.
- Hillier, B. & Hanson, J. (1984). *The social logic of space*. Cambridge University Press.
- Kuban, D. (1990). *Mimarlık kavramları*. YEM Yayınları.
- Lawson, B. (2006). *How designers think: The design process demystified* (4th ed.). Architectural Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell. (Original work published 1974)
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Rizzoli.
- Onat, E. (2010). *Mimarlık, form ve geometri*. Efil Yayınevi.
- Rapoport, A. (2004). *Culture, architecture, and design*. Locke Science Publishing Company.
- Rossi, A. (1982). *The architecture of the city* (D. Ghirardo & J. Ockman, Trans.). MIT Press.
- Tanrıverdi, Ü. (2019). 1261 sonrası Bizans–Ceneviz ilişkileri ve Cenevizlilerin Galata’ya yerleşme süreci. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 214–226. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/901057>
- Türker, O. (2000). *Galata’dan Karaköy’e bir liman hikâyesi*. Sel Yayıncılık.
- Yücel, A. (1976). Çağdaş Türk mimarlık sanatında ulusallık ve tarih yorumu: Türkiye’de sanatın bugünü ve yarını. İçinde *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Ulusal Sempozyumu bildiriler kitabı* (ss. 133–140). Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (n.d.). *Zaman makinesi*. Şehir Haritası. <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/?bs=zamanmakinesi>
- Arkitektuel. (n.d.). *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi*. <https://www.arkitektuel.com/istanbul-resim-ve-heykel-muzesi/>
- Bilgiç, B. (2019, 3 Ekim). *Resim Heykel Müzesi: İlk izlenim ve ardından gelen tuhaf bir hafiflik*. <https://www.arkitera.com/gorus/resim-heykel-muzesi-ilk-izlenim-ve-ardindan-gelen-tuhaf-bir-hafiflik/>